

РОЗДІЛ І. СЛОВОТВІР: НАПРЯМИ, АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Марія Бойчук

ББК Ш12=411.4*212.71
УДК 81'367.633ПАРАМЕТРИЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ *ОКАЗІОНАЛІЗМ*

Здійснено наукову параметризацію поняття “оказіоналізм”. Окреслено його межі на тлі явищ узувального порядку. Наведено номінативну (термінологічну) парадигму, проаналізовано дефініції, констатовано дериваційну природу, визначено основу виникнення і вживання, оказіоналізми охарактеризовані у функціональному аспекті.

Ключові слова: неологізм, оказіоналізм, експресивність, комунікативна ситуація, узувальність.

Сучасний період розвитку лінгвістичної думки характеризується посиленою увагою науковців до проблем антропологічної спрямованості, що передбачає актуалізацію студій, пов'язаних з питаннями взаємодії мови і мислення, дослідження когнітивних структур носіїв мови у процесах найменувань, зокрема виявлення особливостей відтворення національного менталітету в структурі мовних знаків під час їх творення, а також з'ясування екстра- та інтралінгвальних чинників, що мотивують і визначають напрями номінації у певній мові тощо. Усе це зумовлює потреби дослідження неологічної лексики, яка активно входить у комунікативну практику українського соціуму.

Мова як соціальний феномен та універсальний інструментарій «омовлення» дійсності реагує на всі зміни позамовного світу і відповідно до національної специфіки образно інтерпретує їх, що передусім позначається на динаміці лексику, впливає на його кількісні та якісні характеристики. Звідси постає завдання різноаспектного вивчення неологічної лексики. Зазначена проблематика цих уже знайшла своє загальне висвітлення в ґрунтовних працях С. Єрмоленко, Є. Карпіловської, Н. Клименко, М. Кочергана, К. Ленець, О. Мельничука, А. Москаленка, В. Русанівського, Н. Сологуб, О. Стишова, Л. Струганець, О. Тараненка та багатьох інших. Прикладне застосування і конкретизацію загальних теоретичних положень неології здійснено у кандидатських дослідженнях Д. Мазурик, С. Лук'яненко, М. Романюк, О. Калякіної, А. Калетнік, Т. Коць, Н. Стратулат та ін. Не залишилася поза увагою вчених також лексикографічна фіксація нової лексики, здійснена у словниках неологізмів Д. Мазурик і А. Нелюби. Водночас нові тенденції, якими позначений сучасний етап розвитку української мови, на передній план вивчення лінгвістичних явищ, які стосуються лексико-семантичного рівня реалізації мовної системи, виводять проблеми, пов'язані з дослідженням явища *оказіональності*. Опрацювання згаданого явища в українському мовознавстві здійснювалося в ряді робіт. Так, концептуальні питання української *оказіональної* деривації розглядалися Ж. Колоїз, *оказіональні* лексичні новотвори в українській поезії ХХ століття опрацьовувалися в докторському дослідженні Г. Вокальчук; вивчення реалізації цього поняття на конкретному матеріалі здійснено в ряді кандидатських дисертацій. Так, структурно-семантичний і стилістичний аспекти *оказіоналізмів* у творчості П. Загребельного студіювала Т. Юрченко, семантику, функції, прагматику авторських лексичних новотворів у поезії В. Барки опрацьовувала Н. Адах, індивідуально-авторські новотвори у поетичному дискурсі 80-90-х рр. ХХ століття вивчалися О. Жижомою, словотворчість поетів-неокласиків у контексті поетичного мовлення 20-30-х років ХХ ст. досліджувала Н. Гаврилюк, *оказіональні* лексичні утворення в постмодерних художніх текстах студіювала С. Бузько, *оказіоналізми* в мові української преси 90-х рр. ХХ ст. розглядалися О. Турчак, тему “Узувальне та *оказіональне* в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв особи” розробляла К. Бріткіова. Як видно, нагромадження теоретичного і практичного матеріалу, що стосується поняття *оказіоналізм*, закономірно зумовило потребу його системної параметризації. Цим визначається *актуальність* пропонованої розвідки. **Мета дослідження** – подати поняття *оказіоналізм* як науково опрацьований об'єкт, окреслити його межі і параметри, навести і охарактеризувати номінативну (термінологічну) парадигму, проаналізувати дефініції, описати дериваційну природу, визначити основу виникнення і вживання, з'ясувати функціональне навантаження. **Об'єктом дослідження** виступає поняття *оказіоналізм* як репрезентант лінгвістичної категорії *оказіональності*.

Загальновідомо, що склад нових лексичних одиниць (неологізмів) характеризується неоднорідністю. Тому всі нові слова більшість дослідників поділяють на неологізми загальнономовні й індивідуально-авторські. Услід за Д. Мазурик ми будемо розрізняти *власне неологізми* (загальнономовні неологізми) та *оказіоналізми* (індивідуально-авторські неологізми) [Мазурик 2002, 8]. Межа між цими двома групами нових слів пролягає на рівні реалізації ними свого функціонального навантаження. Так, формування нової назви може мати номінативну мету (потреба назвати нове поняття для входження до суспільної комунікативної практики). Така нова лексична одиниця функціонально з'являється для багаторазового використання, переходячи з часом до складу активної лексики (за відповідних умов). Це – *власне неологізми*. Якщо ж новотвір породжено в результаті задоволення експресивно-образної потреби для досягнення певної позаномінативної (естетично-виражальної) мети і він має разовий характер, то такі одиниці розуміємо як *оказіоналізми*. Зрозуміло, що

входження цих одиниць до активної лексики не відбувається. Історія знає випадки відхилення від цієї закономірності, але вони поодинокі. Для okazіоналізмів, на відміну від неологізмів, характерне те, що вони “зберігають свою новизну, незалежно від реального часу їх утворення” [Пустовіт, Клименко 2004: 432]. Okazіоналізми, таким чином, можна вважати “вічними неологізмами”. Л. Михайленко вважає, що поява нових слів зумовлюється двома основними чинниками: об’єктивним і суб’єктивним. Перший виникає тоді, коли потрібно назвати нове поняття (*Надзвичайний економічний стан в Україні ... не введено*): у суспільстві виникає нова ситуація – з’являється потреба відреагувати на неї і дати відповідну назву (*надзвичайний економічний стан*), оскільки ні такого референта, ні його словесного позначення в українському лінгвокультурному просторі ще не було. Суб’єктивний чинник починає діяти тоді, коли у мовця з’являється бажання назвати наявний уже предмет, що вже має свою назву, інакше: *ми молода країна, ми молода “недодемократія”*. “Унікаючи термінологічних словосполучень, – зазначає Л. Михайленко, – на зразок: *демократія, що розвивається; розвиток демократичних засад у країні* тощо – автор утворює okazіоналізм, який має синтетичну форму і чітко окреслює поняття, надаючи йому ще й додаткової експресії” [Михайленко 2009: 94-95]. Наявність опозиційності між двома згаданими типами нових слів зумовила звернення мовознавців до такої лінгвістичної категорії, як “okazіональність”, виділення якої ґрунтується на протиставленні “мова – мовлення”. “Okazіональність” тісно пов’язана з категорією “зузальності”. Ці дві категорії корелюють між собою. Поняття “зузальності” охоплює явища, що належать до мовної системи і можуть бути застосовані кожним носієм мови в типових комунікативних ситуаціях. Отже, зузальне характеризується стійкістю, відтворюваністю, широтою охоплення і застосування. Okazіональне ж, – навпаки, – має дискурсивну природу: виникає в конкретній ситуації спілкування, породжуючись її комунікативними потребами, проте залишається в її межах. Репрезентантами поняття *okazіональність* виступають специфічні мовні одиниці – okazіоналізми. Термін *okazіоналізм* (від лат. *occasionalis* – випадковий) починає вживатися у мовознавчих працях приблизно в 60-х роках ХХ ст. [Мазурік 2002: 59]. Уперше він був використаний Н. Фельдман (1957 р.) [Турчак 2005: 5]. Цей термін має багато дефініцій. Одні дослідники вважають, що *okazіоналізм* являє собою незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, сформоване на основі наявного в мові слова або словосполучення (за відповідними моделями; іноді з порушенням законів словотворення чи мовної норми), що існує лише в певному контексті, в якому воно виникло (не використовуються в загальноновживаному словнику) [Пустовіт 2000: 400; Пустовіт, Клименко 2004: 432; Ермоленко, Бирик, Тодор, 2001: 113]. Такі погляди активують параметри “незвичність”, “експресивність”, “формування за прототипом”, “контекстуальна обмеженість”. Інші лінгвісти це поняття визначають як стилістичні засоби (стилістичні неологізми), створені (вживані) в індивідуальному, часто взагалі разовому контексті (тому не набули поширення (*пор.* ідіостиль певних авторів), відповідно до ситуації, випадку чи контексту з переважною настановою не на номінацію, а на експресію (стилістичну маркованість), і не відповідають загальноприйнятому вживанню [Кротевич, Родзевич 1957: 102; Ахманова 1966: 95; Мацько, Сидоренко, Мацько 2003: 444; Стишов 2005: 47-48; Селіванова 2006: 424; Мариненко 2006: 38-39]. Наведена дефініція активує параметри “стилістична маркованість”, “ситуативність”, “разовий контекст”, “формування за прототипом”, “стилістична маркованість”, “настанова на експресію”, “невідповідність загальноприйнятому вживанню”.

Аналізуючи дефініції терміна *okazіоналізм*, О. Турчак прийшла до висновку, що відмінності, які стосуються його визначення й трактування, зумовлені тим, що дослідники демонструють різні погляди на описуване явище (*пор.*: okazіоналізм – будь-яке слово, що не входить до лексичного складу мови (В. Хохлачова); okazіоналізми – це: а) слова, наявні у мовленні однієї особи (групи осіб), які не мають регулярної відтворюваності в сучасній літературній мові, стоять поза системними відношеннями з зузальною лексикою, позбавлені загальноприйнятого значення (О. Чиркова); б) слова, створені для певного контексту або ситуації, які не потрапляють до словників (С. Ермоленко); в) структурно-семантичні новотвори, авторські варіанти загальноновживаних слів, слова, що за формою збігаються з лексемами, які раніше існували в мові (семантичні новотвори), а також слова, фактично запозичені з інших мов (Г. Вокальчук). Сама ж дослідниця okazіоналізмом вважає “незвичне, експресивно забарвлене слово, яке по-новому, свіжо, оригінально називає предмети, явища дійсності, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми, існує лише в певному контексті, у якому воно виникло, має свого автора і характеризується такими ознаками: належність до мовлення, утворюваність, залежність від контексту, одноразовість і нерегулярність використання, ненормативність, незвичність і новизна, експресивність, індивідуальна належність” [Турчак 2005: 5-6]. Аналіз наведених міркувань дає підстави для виділення ще кількох параметричних рис досліджуваного поняття. Це – “протиставлення зузальній лексиці”, “соціальна обмеженість”, “позбавленість загальноприйнятого значення”, “розташування поза словником”, “авторська варіантність щодо загальноновживаних слів”, “новизна”, “свіжість”, “оригінальність”, “індивідуально-авторська належність”, “дискурсивність”, “одноразовість/нерегулярність”. Вдалою, на наш погляд, виступає дефініція аналізованого терміна О. Жижомі: *okazіоналізми* – “це похідні слова, які є номінальними мовленнєвими одиницями з емоційно-експресивним забарвленням, вони ліквідують індивідуально-авторський “лексичний дефіцит”, характеризуються специфічними структурними особливостями й функціями, семантичною та стилістичною маркованістю, розширюють лексикон продуцента у відповідних умовах, ситуаціях, контекстах і є показником процесу мислення творчої мовної особистості” [Жижома 2003: 14]. Обидва визначення спрямовуються на узагальненість, але треба пам’ятати, що вони позначені

особливостями функціональної сфери, до якої належить досліджуваний матеріал: публіцистичний стиль (О. Турчак) і художній стиль (О. Жижома). Однак в обох випадках перелік релевантних ознак дає досить глибоке і панорамне уявлення про структурний, семантичний, функціонально-прагматичний, естетичний і дискурсивний характер okazіоналізмів.

Ознайомлення з наявною науковою літературою уможливило констатацію існування різних термінів, що позначають досліджуване поняття. Паралельно з терміном *okazіоналізм* у лінгвістичних працях використовують номінації *індивідуальний новотвір*, *індивідуальний словотвір*, *індивідуальне слово*, *okazіональне слово*, *художній okazіоналізм*, *одноразовий неологізм*, *авторський неологізм*, *індивідуально-авторський неологізм*, *стилістичний неологізм*, *індивідуальний неологізм*, *індивідуально-стилістичний неологізм*, *слово-саморобка*, *слово-експромт*, *слово-одноденка*, *слово-метеор*, *слово-беззаконник*, *неологізм поета*, *поетичний неологізм*, *егологізм*, *індивідуалізм* [Кротевич, Родзевич 1957: 102; Кодухов 1979: 216; Стишов 2005: 47; Турчак 2005: 5; Селіванова 2006: 424]. Наведена інформація дає підстави для констатації: поняття *okazіоналізм* дослідники бачать ще як досить чітко не окреслене, оскільки ілюстроване різноманіття термінологічних номінацій, формування яких у кожному випадку пов'язане з використанням щораз іншої внутрішньої форми, засвідчує різне бачення відповідного референта. Внутрішня форма термінів “okazіональність” і “okazіоналізм” (лат. *occasio* – випадок) відображає факт функціональної обмеженості індивідуально-авторських новотворів: їхнє використання окреслюється конкретною комунікативною ситуацією, де відбулося виникнення таких одиниць і продовжується їх існування (писемні тексти). Виходячи з цього дослідники констатують факт загально визнаності саме термінів “okazіоналізм” і “okazіональне слово” [Турчак 2005: 5]

Процес формування okazіоналізмів позначений амбівалентністю: такі одиниці можуть створюватися як відповідно до словотвірних законів мови, так і внаслідок порушення законів емпіричної продуктивності (за нетрадиційними словотвірними зразками). З часом останнє може детермінувати збільшення кількості способів словотвору та словотворчих типів (щоправда, відбувається це нечасто) [Юрченко 2003: 4; Селіванова 2006: 424]. Отже, з одного боку, процес появи okazіоналізму передбачає наявність узуального зразка. З іншого – це пошук нових шляхів реалізації і розвитку мовної системності; це наближення до меж системи і спроба виходу за них; це креативна дія, спрямована на пошук потрібного плану змісту і плану вираження створюваної відповідно до потреб ситуативного контексту одиниці. Важливими факторами процесу творення *okazіоналізму* виступають мовний досвід, чуття мови і знання її закономірностей. У ході цього процесу відбувається досягнення ілюктивної мети, реалізація ситуативно-образної інтенції мовця. На думку О. Стишова, okazіоналізми слід розглядати “як складне явище системного (реалізація словотвірних можливостей, закладених у системі певної мови) і асистемного (ненормативність, функціональна й емоційно-експресивна зумовленість, створення для ситуативних протреб) характеру” [Стишов 2005: 47]. Природа okazіоналізму традиційно визначається через співвіднесення з такими типами лексичних одиниць, як *неологізми*, *потенційні* і *канонічні слова*. Від них okazіоналізми відрізняється тим, що виступає такою мовленнєвою одиницею, яка формується конкретним мовцем відповідно до непродуктивної або малопродуктивної моделі, є ненормативною й використовується для вираження експресивних відтінків [Турчак 2005: 14].

Внутрішня форма okazіоналізмів часто характеризується прозорістю. Цей факт виразно ілюструє структурно-номінативну природу слів цієї категорії: творячись за наявним узуальним зразком (чи з його порушенням), вони втілюють свою претензію на “слівність”, створюють умови для сприйняття okazіоналізму адресантом як до певної міри “легітимне” з погляду мовної системи явище. Виникнення і функціонування okazіональних одиниць ґрунтується на мовній грі, у якій знаходить свій вияв творче мислення і відповідне мовне чуття адресанта тексту. Метою мовної гри виступає здійснення впливу на адресата в емоційному чи інтелектуальному плані (або одночасно в обох). Механізм мовної гри – оригінальне варіювання мовних одиниць що відбувається на рівні їхнього плану змісту і плану вираження. Адресант і адресат okazіоналізму стають учасниками цієї гри, яка являє собою універсальний елемент лінгвокультури і визначається як сукупність спеціально дібраних мовленнєвих і мовних засобів, використовуваних мовцем для створення ефекту [Бічай 2003: 7-8]. Мовна гра ґрунтується на творчому підході до виформування okazіональної номінації. Сприйняття такого нового словесного утворення вимагає відповідних умов, найголовнішою з яких виступає належність учасників акту створення okazіоналізму до того самого лінгвокультурного простору. Виникнення сприятливих умов для вільного самовираження у слові детермінує пошук оновлення засобів виразності, одним із виявів якого є гра словом і зі словом (пор. мовотворчість Михайля Семенка та інших поетів 20–30-х рр. ХХ ст.). Новотвори-okazіоналізми, що закономірно постають у результаті такої мовної гри, залишаються свідками гнучкості, піддатливості і невичерпності українського слова [Муромцева 2002: 24].

Розгляд явища *okazіональності* в прагматичному плані дає підстави для твердження про появу негативного ефекту від уживання okazіоналізмів, оскільки в такому разі ускладнюється процес сприйняття, розуміння інформаційного компонента повідомлення. Водночас у художньому плані okazіоналізми виступають зручним засобом якомога точної передачі ситуативно спродукованого поняття, відображення всіх його релевантних характеристик, актуалізованих адресантом відповідно до його зображально-комунікативних інтенцій. Детермінується формально-смісловий план okazіонального слова параметричними особливостями референта, які виділяє свідомість адресанта і застосовує для виформування внутрішньої форми. Поява okazіональних та потенційних лексичних одиниць зумовлена суто індивідуальними та психолінгвістичними

факторами. Вони допомагають донести до реципієнта задум поета, авторську комунікативну інтенцію, породжують у читача широку гаму асоціацій [Жижома 2003: 14].

Значне експресивне навантаження несе okazіоналізм через свою “зовнішню” незвичність. Дискурсивна поява такого слова автоматично акцентує на ньому увагу реципієнта тексту (“Всі колишні *кравчукісти* враз *покучманіли*” (В. Шукайло). Цього ж досягає автор, створюючи незвичний контекст, коли він поєднує семантично віддалені компоненти, порушуючи предметно-логічну співвіднесеність: *валютна погода, партія в законі* [Турчак 2005: 13-14].

Основною сферою функціонування okazіоналізмів виступає художній, розмовний і (рідше) публіцистичний стиль. Тут okazіоналізми виконують роль експресивних засобів впливу на адресата тексту [Юрченко 2003: 5]. Вони здійснюють: а) увиразнення індивідуально-авторського мовлення; б) надання йому експресивності, емотивної забарвленості, образності; в) створення концепту художнього твору [Селіванова 2006: 424]. Здебільшого позанормативний периферійний характер okazіональних лексичних елементів визначається метою їх створення. Ця мета – стилістична (йдеться про увиразнення певної ситуації, образу або фрагменту реальності, на що здійснює вказівку контекст). Функціями, які у мові сучасної публіцистики виконують okazіоналізми, є номінативна, когнітивна, експресивна [Стишов 2005: 47]. Виконання завдань художньо-естетичного, стилістичного характеру належать до основних причин, які спонукають авторів до творення okazіоналізмів. Виходячи з цього, стилістично-експресивна функція є основною функцією поетичних новотворів. Загалом же, okazіональні слова порівняно з узуальними позначені постійною поліфункціональністю через свою складну структурно-семантичну природу. Через це вдалі авторські новотвори “розкривають нові виражальні можливості мови, передають нові семантичні, стилістичні, емоційно-експресивні відтінки, по-новому називають явище, предмет чи особу, чого позбавлені загальнолітературні слова. Усе це сприяє розкриттю художнього задуму твору” [Жижома 2003: 14]. Отже, функціональне призначення okazіоналізмів – здійснення експресивного впливу на адресата тексту. Тому їх можна кваліфікувати як експресиви.

Серед okazіоналізмів виділяють авторські, дитячі (пор. “*копатка*” – замість “лопатка”) та розмовні, вживані в усному мовленні (пор. *пішкарус* замість “автобус”: їхати *пішкарусом*). Здебільшого такі одиниці не стають фактами загальнонародної мови [Пустовіт 2000: 400]. Однак деякі okazіоналізми – результат індивідуального словотворення письменників – усе ж набувають статусу загальномовних слів, виступаючи єдиними позначеннями відповідних понять: *незагойний, мрія* (М. Старицький), *стосунок* (І. Нечуй-Левицький), *чинник* (І. Франко), *розбрататися* (М. Рильський)” [Юрченко 2003: 4], *промисленность* (М. Карамзін), *робот* (К. Чапек) [Селіванова 2006: 424].

Отже, *оказіоналізми* – явище досить поширене в дискурсивній практиці носіїв мови. Активне його використання відбувається в художньому, розмовному та публіцистичному стилях. Воно протиставляється явищам узуального плану. У термінологічному аспекті щодо його реалізації наявна досить розлога номінативна парадигма, однак загальновідомими вважаються назви *оказіоналізм* та *оказіональне слово*. Відповідно численний характер має і кількість дефініцій згаданих термінів, у яких активуються найбільш значні з погляду науковців параметри описуваного поняття. У плані своєї словотвірної природи okazіоналізми виступають складним явищем системного і асистемного характеру. В основі виникнення і вживання okazіоналізмів лежить мовна гра. З функціонального погляду okazіоналізми кваліфікуються як засоби експресивного впливу на адресата тексту.

Таким чином, наукове опрацювання okazіоналізмів має значну наукову перспективу, оскільки ці специфічні лексичні одиниці опиняються в епіцентрі “живих” номінативно-експресивних процесів, що постійно відбуваються в мові. Увага до цих процесів дає змогу прогнозувати шляхи і визначати перспективи, які у варіантному режимі дотикаються до розвитку словотвірної системи сучасної української мови.

Література

- Ахманова 1966: Ахманова, О. С. Словарь лингвистических терминов [Текст] / О. С. Ахманова. – М., 1966. – 543 с.
- Бічай 2003: Бічай, Ю. В. “Модні” слова в сучасній російській мові (на матеріалі тлумачних словників і мовленнєвої практики мас-медіа кінця ХХ – початку ХХІ ст.) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Ю. В. Бічай. – Дніпропетровський національний ун-т. – Дніпропетровськ, 2003. – 21 с.
- Єрмоленко, Бибик, Тодор, 2001: Єрмоленко, С. Я., Бибик, С. П., Тодор, О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів [Текст] / С. Я. Єрмоленко (ред.). – К. : Либідь, 2001. – 224 с. – Бібліогр.: с. 5. – ISBN 966-06-0177-8.
- Жижома 2003: Жижома, О. О. Індивідуально-авторські новотвори у поетичному дискурсі 80-90-х років ХХ століття [Текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. О. Жижома. – Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2003. – 18 с.
- Карпіловська Є. А. Неузуальне словотворення: правила “гри без правил” [Електронний ресурс] / Є. А. Карпіловська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 2005. – Том 8. – № 1. – С. 106-117. – Режим доступу: <http://mova.dn.ua/content/view/70/8/1/0/>. – Назва з екрана.
- Кодухов 1979: Кодухов, В. И. Введение в языкознание [Текст] / В. И. Кодухов. – М. : Просвещение, 1979. – 351 с.

Кротевич, Родзевич 1957: Кротевич, С. В., Родзевич Н. С. Словник лінгвістичних термінів [Текст] / С. В. Кротевич (ред.). – К. : Вид-во АН УРСР, 1957. – 238 с.

Мазурик 2002: Мазурик, Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) [Текст]: дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Д. В. Мазурик. – Львівський національний ун-т. – Львів, 2002. – 212 с.

Мазурик 20021: Мазурик, Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) : [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 / Д. В. Мазурик. – Львівський національний ун-т. – Львів, 20021. – 21 с.

Мариненко 2006: Мариненко, П. І. Лексичні новотвори в сучасній іспанській мові: структурний та семантичний аспекти [Текст] : дис... канд. філол. наук : 10.02.05 / П. І. Мариненко. – Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2006. – 277 с.

Мацько, Сидоренко, Мацько 2003: Мацько, Л. І., Сидоренко, О. М., Мацько, О. М. Стилістика української мови [Текст] / Л. І. Мацько (ред.). – К. : Вища школа, 2003. – 462 с. – Бібліогр.: с. 454-460. – 5000 пр. – ISBN 966-642-155-0.

Михайленко 2009: Михайленко, Л. Л. Динаміка суспільно-політичної лексики української мови кінця ХХ – початку ХХІ століття (на матеріалі мови українських засобів масової інформації) [Текст] : дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л. Л. Михайленко. – Національна академія наук України. – К., 2009. – 217 с.

Муромцева 2002: Муромцева, О. Тенденції розвитку словникового складу української літературної мови (кінець 80-х–90-і рр.) [Текст] / О. Муромцева // Мовознавство: Доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. українців / В. Німчук (відп. ред.). – К. : Пульсари, 2002. – С. 22-25. – Бібліогр.: с. 25.

Пустовіт 2000: Пустовіт, Л. О. Оказіоналізм [Текст] / Л. О. Пустовіт // Українська мова: Енциклопедія. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 400. – Бібліогр.: с. 400.

Пустовіт, Клименко 2004: Пустовіт, Л. О., Клименко, Н. Ф. Оказіоналізм [Текст] / Л. О. Пустовіт, Н. Ф. Клименко // Українська мова: Енциклопедія. – 2-е вид. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 432-433. – Бібліогр.: с. 433.

Селіванова 2006: Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с. – 1000 пр. – ISBN 966-8791-00-2.

Стишов 2005: Стишов, О. А. Українська лексика кінця ХХ століття: (На матеріалі мови засобів мас. інформації) [Текст] / О. А. Стишов. – 2-е вид., переробл. – К. : Пугач, 2005. – 388 с. – Бібліогр.: с. 289-331. – 200 пр. – ISBN 966-8359-04-6.

Турчак 2005: Турчак, О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / О. М. Турчак. – Дніпропетровський національний ун-т. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.

Юрченко 2003: Юрченко, Т. Г. Оказіоналізми у творчості Павла Загребельного: структурно-семантичний і стилістичний аспекти [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Т. Г. Юрченко. – Національна академія наук України. – К., 2003. – 18 с.

Осуществлена научная параметризация понятия “оказионализм”. Очерчены его пределы на фоне явлений узуального порядка. Приведена номинативная (терминологическая) парадигма, проанализированы дефиниции, констатирована деривационная природа, определена основа возникновения и употребления, оказионализмы охарактеризованы в функциональном аспекте.

Ключевые слова: неологизм, оказионализм, экспрессивность, коммуникативная ситуация, узуальность.

The scientific parametrization of notion “occasionalism” is carried out. The limits of the above mentioned notion are outlined on the background of common linguistic occasions. The article also deals with the nominative (terminological) paradigm, different definitions of occasionalisms, their derivative essence, the basics of establishment and application in the functional aspect.

Keywords: neologism, occasionalism, expressiveness, communicative situation, usuality.

Надійшла до редакції 15 вересня 2010 року.

Катерина Брітікова, Вікторія Сальнікова

ББК Ш12=411.4*20*321

УДК 81'373.611

АКСІОЛОГІЧНА СЕМАНТИКА СЛОВОТВІРНИХ ЗАСОБІВ У ТЕКСТАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ (НА МАТЕРІАЛІ ПРІЗВИЩ)

Стаття присвячена особливостям творення імен і прізвищ у сучасному українському політичному дискурсі. Доведено, що аксіологічна функція словотвірних засобів у сучасному політичному дискурсі полягає у наданні тексту негативнооцінних конотацій.

Ключові слова: лексикон, оказіоналізм, оцінне значення слова, політичний дискурс, текст.